

คำวเขียนแสนแตก (1)

วรรณกรรมเรื่องคำวเขียนแสนแตก ต้นฉบับเป็นเอกสารโบราณที่สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยืมมาถ่ายสำเนาไมโครฟิล์มเก็บไว้ในคลังข้อมูลรหัส ๘๒.๑๐๘.๐๗.๐๒๕-๐๒๕ สืบค้นพบที่วัดม่วงตีด ตำบลม่วงตีด อำเภอเมืองจังหวัดน่าน ความยาว ๑ ผูก จำนวน ๔๒ หน้าลาน คัดลอกด้วยอักษรธรรมล้านนา แต่ไม่ปรากฏปี พ.ศ. และผู้ที่คัดลอก ส่วนกวีผู้แต่งเป็นนายทหารของเมืองน่าน ที่มาตีเมืองเชียงแสนเมื่อปี พ.ศ.๒๓๔๗ ซึ่งในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าหลานเธอเจ้าฟ้ากรมหลวงเทพหริรักษ์ พระยายมราช ยกกองทัพมารวมกับเจ้าอุปราชเมืองเชียงใหม่ พร้อมด้วยกองทัพของเจ้าเมืองลำปาง กองทัพของเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ และกองทัพของเจ้าเมืองน่าน ขึ้นมาตีเมืองเชียงแสนเพื่อขับไล่พม่าออกไป

สงครามคราวตีเมืองเชียงแสนซึ่งเป็นฐานที่มั่นของพม่า ทพไทยและลาวทั้งห้าหัวเมืองใช้เวลาล้อมเมืองนานถึง ๕ เดือน จึงตีเมืองเชียงแสนแตก หลังจากนั้นเจ้าอุปราชเชียงใหม่ได้สั่งให้รื้อป้อมค่ายกำแพงเมืองบางส่วน และจุดไฟเผาทำลายบ้านเรือนราษฎร เพื่อมิให้พม่าเข้ามาซ่อมสุ่มกำลัง ทำให้เมืองเชียงแสนกลายเป็นเมืองร้างไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม เอกสารโบราณเรื่องนี้มีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ เพราะตอนท้ายขาดหายไปหลายหน้า ทำให้กวีนิพนธ์เรื่องนี้มีเนื้อเรื่องที่ไม่ครบทั้งหมด โดยเนื้อหาที่เหลืออยู่ในโบราณมีเพียง ๑๔ ตอน ความยาว ๕๒๘ บท และบทสุดท้ายก็ไม่ครบใจความคือมีเพียง ๒ บรรทัดเท่านั้น ดังข้อความในตอนต้นที่กวีขอพรจากพระรัตนตรัยขอให้การแต่งลุล่วงไปด้วยดีว่า

๑. อภิวันเท ปุเชโครพ พระไตรภพ ตีโลกจารย์
 นวธัมม รัสสะหาร ทักขินัยยา รัตนะแก้ว
 สำหรับบทที่ ๕๒๗ กล่าวถึงสภาพที่ข้าวยากหมากแพงเพราะภัยสงครามและบทที่ ๕๒๘ ซึ่งเป็นบทสุดท้ายที่เหลืออยู่มีใจความเพียง ๒ บรรทัด ดังนี้
 ๕๒๗. หลอนมีผีลือ ผีโพงอยู่หั้น ตบห้องอิม. ทั้งวัน
 ครานั้นและ เก่าใหม่เกาะกัน ข้าวน้ำบ่หั้น ข้าวหลังก็เสี้ยง
 หอดหิวใจ หน้าหมองหม่นเหมียง ลงเจ็ดแครงต่อร้อย
 ๕๒๘. คนการเจ้า มีเงินแลน้อย ก็.....(โบราณขาดหายไป ข้อความมีเพียงแค่นี้)

สงครามในปี พ.ศ.๒๓๔๗ ประกอบด้วยพลรบจากกรุงเทพฯ เวียงจันทน์ เชียงใหม่ ลำปาง (ละคร) และน่าน โดยกองทัพของเมืองน่านนั้นมีแม่ทัพคือ เจ้าอัครวรปัญญา ซึ่งครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ.๒๓๒๕-๒๓๕๓ ช่วงระยะเวลาดังกล่าวเมืองน่านขึ้นต่อกรุงเทพฯ

สืบเนื่องมาจากกวีผู้แต่งเป็นนายทหารจากเมืองน่าน ดังนั้นเนื้อหาภายในเรื่องจึงเป็นทัศนะและมุมมองของหัวเมืองน่าน ซึ่งเกริ่นนำด้วยการกล่าวถึงสภาพบ้านเมืองในขณะที่ล้านนาตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของพม่า

๑๓. สัมปัตติ โลภาเคียดกล้า ช่างม้าโลก เงินค่า
 เบียนเขตค่าย แคว้นตัวบ่หน้า จงกระทำ ประเทศต่างด้าว
 ๑๔. ตริป้องเอา กษัตริย์ต่างท้าว มาเป็นข้า ชูเมือง
 มกโชท้าว เช่นนั้นรายเหลือง เตโชไชยปราบชู้ด้าว
 ลุนนั้นมา เต็มร้อนเต็มหนาว บุญบ่เทียม เช่นท้าว
 บางครั้งล้านนาไม่สามารถต่อสู้กับพม่าได้ จึงหันไปพึ่งกรุงเทพฯ แต่สงครามยังเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ เพราะพม่าไม่ยอมและยกพลมาประชิดลำปาง (ละคร) อีกด้วย
 ๑๕. ล้านนาไทย หากหมองหม่นเหมียง พร่องค่านพ่าย เสียเมือง
 ลงกราบหนบ นอบนัวถวายถึง น้อมเวนเมือง ถวายเป็นข้าได้
 ๑๖. ขอรพล คนเล็กหากได้ ยกทัพสู้ เวียงพิงค์
 โดยระนึก แห่งคำกระนิง เม็งม่านร้าย แดกหนีจากหั้น
 ๒๐. ละครไชชยา เชียงใหม่ตั้งหมั้น ม่านนั้นเขา บ่ยอม
 รอมคณะ ริพลไหลตอม แวดเวียงพิงค์ อยากน้ำกันข้าว